

Ročník XVII

červen 2008

číslo 6

Byl krásný letní den a s přivřenými víčky,
kráčeje k městu zpět, viděl jsi po polích
daleké malinké sehnuté postavičky,
což jítí dál až k nim a zeptati se jich?

Je radost? Je jen žal? Nebo snad nemá chuti
chléb, voda, voda, chléb, a to je život náš?
Co potom chvíle ta, kdy hřmělo do perutí?
Ztracený příteli, jsi ještě, posloucháš?

Ach není radosti! Křič! Není, není, není!
Leč jiné ostruhy tě stiskly, abys žil.
Hle, Ryzka, krásný kůň s nákladem utrpení
napíná k prasknutí předivo jemných žil.

Ivan Blatný

Foto: Kateřina Janíková

Úvodem

Každá vláda se chvástá, že zreformuje zdravotnictví, školství, soudnictví i policii a pak se vymlouvá na tu předešlou. Politici by se měli bát voličů, novinářů a soudců. Pokud budeme příkrčení, nic se nezmění. Za řadu věcí můžeme i my dole, např. za mrtvé na silnicích nebo za neukázněnost dětí. Svědomí, odpovědnost a ohleduplnost žádná instituce ani trh nezastoupí.

Každý rok si užívám vůně lip i muziky v jejich korunách. Jsem vděčný za setkání s lidmi, kteří zůstávají napřímení. Každý měsíc se setkáváme s něčím a někým pozoruhodným. Těším se na bohoslužby v opraveném kostele na Orlici.

Gratulujeme maturantům. Děti mají spočítané, kolik dní se ještě budou do konce školního roku učit.

/v

ČERVEN – MĚSÍC SRDCE

Kdo z našich neinformovaných spoluobčanů pozná v Ukřížovaném, že principem našeho bytí je láska? Spíše převládne skepse, že dobro obvykle pohoří. Proto se v barokní době objevily obrazy Ježíšova Srdce. Srdce je symbolem lásky. Teď se někde tyto obrazy nahrazují tzv. „Božím milosrdenstvím“. Dva paprsky vycházejí z Kristovy hrudi – a nápis: „Ježíši, důvěřuji Ti!“ Já však znám ten nejkrásnější obraz Božího milosrdenství na světě. Je to Rembrandt van Rijn: „Návrat ztraceného syna“ (Ermitáž). Richard Hamann v něm vidí umělcův odkaz lidstvu. „Úžasná lidskost v člověku!“ My víme proč: Rembrandt byl inspirován Kristem (Lukáš 15). Tento obraz Otce rázem zapudí bludné názory o rozhněvaném Bohu uklidněném Kristovou krví. Hle, Rembrandt – mystik! Jeho hodnotná reprodukce by byla důstojnou náhradou za nekvalitní výtvary v našich kostelích.

Jan Rybář

**Ten, kdo umožní druhým konat dobro,
je větší než ten, kdo koná dobro sám.**

Talmud

Svoboda není příležitostí dělat, co si usmyslíme, ale svoboda nám dopřává možnost dělat to, co máme dělat.

Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg varoval před důsledky pasivity vůči tyranii a potlačování lidských práv. „My lidé, jsme se ve skutečnosti nezměnili, nejsme o chlup lepší než naši dědové a otcové, kteří připustili Osvětim, gulagy či Srebrenici. Člověk je a zůstává zlomyslná masožravá opice, která má poctivou radost ze zabíjení svého bližního.“ Poukázal na zkušenosti evropské historie. „Jsme méně vnímaví vůči tomu, že ohrožení nadále existuje“, uvedl v závěru česko-francouzského kolokvia „Evropské vize“, jež se konalo v sídle Senátu.

Marta Mikysková ml. ušila do projektu UNICEF „Adoptuj panenku a zachrániš dítě“ 420 panenek, čímž pomohla k očkování stejného počtu dětí z rozvojových zemí proti hlavním dětským chorobám.

Marta zvítězila v pardubickém kole ceny Pštos a nakonec se stala také celorepublikovou vítězkou.

Marto, blahopřejeme Ti.

/v

V TRAPISTICKÉM KLÁŠTEŘE

Při posledním natáčení Křesťanského magazínu pro televizi jsme navštívili klášter trapistů v Novém Dvoře poblíž Toužimi. Trapisté je přezdívkou reformovaných cisterciáků (ne od slova trápiti se, ale od jména jejich původního kláštera La Trappe v Normandii).

Před dvanácti lety trapisté získali novodvorský zdevastovaný barokní statek s konírnou. Budovy opravili, přistavěli krásný moderní kostel a další prostory dnešního kláštera. Trapisté žijí v samotě, za dvanáctileté období jsme byli druhou skupinou, které mniši dovolili v klášteře filmovat.

O jejich kostele Arch. David Vávra řekl: „Je to nejduchovnější stavba 21. století. Není formální, čistota její abstraktní formy je přesným vyjádřením pokorného života a duchovního mlčení trapistů.“

Určitě se tam s farností pojedeme podívat. Natáčení pořadu „Braní za kliku kostela“ je vždy sestříháno do čtyř minut. Ale odpovědi Dom Samuela na naše otázky jsou natolik cenné, že Vám je přetiskujeme.

Benediktinské řády zachránily a udržovaly kulturu Evropy. Proč jste si vybrali pro svůj klášter Nový Dvůr, když to tu bylo tolik zpusťšené?

Víte, jsem Francouz. Budu se snažit odpovídat jasně, abyste mi rozuměli. Cílem mnišů není zachránit kulturu. Cílem mnišů je modlitba. Věříme, že modlitba i malé skupiny mnišů má velký vliv, i když neviditelný, na život našich současníků. Vysvětlím, vstáváme brzy ráno, ve čtvrt na čtyři. Do osmi hodin večer, sedmkrát denně se celá komunita shromažďuje v kostele, kde zpíváme žalmy. Ale také pracujeme jako všichni. To, co udělá obyčejný člověk za celý pracovní den, my musíme udělat za pět hodin, abychom měli čas na modlitbu. Proto naše práce musí být velmi efektivní, velmi dobře organizovaná. Celá staletí to mělo vliv na kulturu Evropy. Možná, že ještě má. Ale to není naším cílem.

Kolik Vás tu žije?

Nechci odpovědět na tuto otázku. Bratří jsou darem Božím a Bůh nemá rád, když člověk jeho dary počítá.

Když jsme sem přijeli, v roce 2002, bylo nás devět. Několik bratrů z Čech a ze Slovenska se k nám připojilo. Jsme rádi.

K čemu Vám slouží Váš zvláštní životní styl? Co od života očekáváte?

Jsem si jistý, že každý člověk má v sobě žízeň po duchovním životě. Touží po setkání, po přátelství s někým, kdo nikdy nezklame. To je Bůh, tedy Kristus Ježíš. Jako mladý jsem byl nevěřící. Můj život byl prázdný. Setkal jsem se s jedním mnichem ve Francii, který mi pomáhal, abych našel smysl svého života. Od té doby rozumím velmi dobře těm, kteří nevěří. Co očekáváme od života? Aby náš život měl smysl, měl orientaci. Mohu Vám říct, že opravdu Bůh existuje, že žije s námi. Opravdový vztah, opravdové přátel-

Trapisté z Nového Dvora při společné modlitbě v kostele

ství s Pánem Ježíšem v modlitbě je možné. I když není to snadné.

Nakolik k Vám mohou lidé přicházet?

Klášter je velký. Je tam prostor pro komunitu, jenom pro komunitu. Jako každá rodina má svůj osobní byt. Mnich potřebuje samotu. Bez samoty nemůže být jeho život plodný. První mniši v Egyptě ve čtvrtém století utíkali do pouště.

Máme rádi tento kraj, protože je krásný a osamocení.

Také máme vyhrazený prostor pro hosty. Pro hosty stavíme dům. Kostel je prostor, kde se hosté mohou zúčastnit modlitby mnišů.

Co Váš život nabízí lidem okolo Vašeho kláštera?

Máme vynikající vztah s lidmi z okolí. Oni ví, že pracujeme, že vstáváme brzy ráno, že máme náročný život. Ale náš vliv je neviditelný. Je velká solidarita mezi lidmi. Pokud jeden bude bližší k Bohu, všichni budou trochu bližší. Každý z nás se snaží jak může žít v Boží blízkosti. Možná, že někdy vítr donese našim sousedům zvuk zvonů nad lesy. To je svědectví naší přítomnosti.

Žijete v chudobě, ale bez majetku se neobejdete. Co znamená být chudý?

To je velmi delikátní otázka. Co je vlastně chudoba? Člověk je chudý, když nemá to, co by potřeboval, aby žil důstojně. V tomto případě je chudoba nemoc planety Země a proti takové chudobě je nutné bojovat. Avšak nezapomeňte, že Kristus řekl: „Chudé budete mít stále mezi vámi!“ Když jsme stavěli klášter – a to byla velká stavba – tak jsme se rozhodli, že současně založíme sdružení, které bude pomáhat dvaceti romským rodinám, žijícím v blízké vesnici. Sdružení existuje a velmi dobře funguje. Taková iniciativa sice neřeší chudobu ve světě, ale zlepšuje situaci našich romských sousedů.

Chudoba řeholníků znamená něco jiného. Askeze mnicha je cesta ke svobodě. Mnichu nic nepatří. Mnich nic nevlastní. Dostáváme všechno, co potřebujeme: jídlo, oděv i pracovní nástroje. Co chcí, je něco, čím mohu

naplnit své srdce. A to je přátelství s Bohem. Mnich si vybírá přítele, který nezklame.

Užijete se sami?

Ano. Vyrábíme a prodáváme hořčici. Chováme ovce. Pracujeme v lese a celý objekt kláštera vytápíme naším dřevem. Na zahradě pěstujeme ovoce a zeleninu pro naši potřebu.

Žijeme společným životem v modlitbě, ale i v práci. Práce je test, který nelže. Jak mnich pracuje, tak se modlí. Pracuje se stejnou pečlivostí s jakou se modlí.

Potřebuje Bůh modlitby lidí? Co s nimi udělá?

Bůh nepotřebuje naši modlitbu, ale my se potřebujeme modlit k Bohu.

Když maminka dává něco svým dětem, nepotřebuje od nich díky. Ale samozřejmě je dobré pro dítě, aby umělo poděkovat.

V modlitbě je to stejné. Člověk, který stojí před Bohem a chválí ho, pochopil svoji správnou pozici. Ať věříme nebo ne, stejně je realitou, že jsme od Boha všechno dostali. A proto mu musíme aspoň někdy poděkovat. Když nám něco nejde, pokorně ho požádáme a poprosíme, aby nám Bůh pomohl.

Bůh je otec. Nejlaskavější a nejbližší. Můžeme s ním hovořit jako syn se svým otcem.

Je možné u vás sehnat informace, jak se člověk dostane do větší blízkosti s Bohem?

V církvi jsou řeholníci, kteří ve svém povolání učí lidi jak se dostat do Boží blízkosti. Ale náš úkol je jiný. Snažíme se žít s Bohem. Takové úsilí má skrytý, neviditelný, ale užitečný vliv na všechny, kteří také chtějí žít v blízkosti Boha. Ti, kteří chtějí poznat nebo s námi sdílet mnišský život, mohou k nám na pár dnů přijet.

Jste v Čechách spokojeni?

Jako doma!

Vysílání bude na ČT 1 odpoledne první neděli v červenci a první neděli v srpnu.

ŠAMHORODSKÝ PROCES je divadelní hra Elieho Wiesela, kterou hraje brněnské divadlo „U stolu“. Dějištěm je ruská vesnice 17. stol. v době velikých pogromů na Židy. Na židovskou svatbu vtrhla chátra; ženi-cha umučili k smrti, svatebčany krutě pobili a nevěstu znásilnili. Otec nevěsty, známý spravedlivý člověk, začal bránit své lidi, ale svázali ho, aby všechnu tu hrůzu viděl. Dcera se z toho pomátla.

Její otec ve hře obžalovává Boha: „Rád bych porozuměl, ale Bůh na nás zanevřel, nenávidí nás, nezastal se nás ...“

To sám Elie Wiesel (přežil Osvětim, Nobelova cena za mír), tiše vede spor s Bohem, klade mu otázky. Neodepsal Boha, ale slušně žádá vysvětlení. Stále čeká odpověď ...

Hrůza a násilí ve světě nás pochopitelně děsí. Také někdy klademe vyděšeně Bohu vážné otázky. To smíme a máme. Nechceme patřit k davu, který se na kanapi před televizí nechává šimrat horory, ale před skutečným trápením strká ruce do kapes.

Mnoho Židů řekne: „Téměř všechny mé příbuzné zavraždili ...“

Stačilo by nám, kdyby Bůh řekl: „I mě zahubili mnoho příbuzných, šest milionů Židů a miliony dalších?“

V Alšově jihočeské galerii v Hluboké n. Vlt. je nádherné sousoší „Boží Trojice“ (počátek 16. stol.). Bůh Otec drží v rukách zbité, mrtvé tělo syna. (Velice mně vadí nedodržení příkázání o zobrazování Boha, ale toto zobrazení se mi líbí...) Bůh nám poslal pěkného syna (ne k umučení) a my jsme mu hodili před dveře poníženou mrtvolu!

Ani tato výpověď by úplně neuspokojila naše palčivé otázky.

Ledaskdo by se ptal: „Bože, proč nebráníš své děti?“

Kdo by se odvážil Elie Wieselovi poukazovat na umučeného Žida na kříži? Mohl by namítnout: „Proč Bůh posílá ruce katů? Co vy, křesťané, nedodržíte ani Desatero nabízíte nám, řídící se 613 příkázáními? Jak žijete příkázání Ježíše, kterého vyznáváte? Vy mluvíte o lásce, my jsme střízlivější, usilujeme o spravedlnost. Za vámi je větší stopa krve než za námi.“

Nemá smysl lacině obhajovat Boha, ale otázky je třeba klást.

Ale jako dospívající děti vedle obviňování rodičů, začínají klást také otázky sami sobě a hledají, kde dělají chybu - tak my budme spravedliví k Bohu a hledejme, kde děláme my chyby. (Nebudme jako Eva s Adamem v ráji, svalující vinu na někoho jiného a nakonec na Boha.) Pak si snad konečně všimneme, jak nenasloucháme prorokům - včetně toho největšího - pak snad objevíme jeho životní styl a přijmeme jej za svůj. Pak se snad svět hne kupředu. /v

STATEČNOST, ÚCTA, PATOS A KAPITULANTI

Luboš Dobrovský (1932) je novinář a politik. Působil v Československém rozhlase a v době normalizace i v nejrůznějších dělnických profesích. Po roce 1989 byl mluvčím Občanského fóra, vyjednal odsun sovětských vojsk, vedl Kancelář prezidenta republiky Václava Havla, byl velvyslancem v Rusku a ministrem obrany.

Vojáci se připravují na války. Vždy a všichni. Cvičí se v dobývání a zabijení. Takové je to povolání. Činí-li tak v zájmu obrany svobody občanů a demokratických hodnot, na nichž je po zkušenostech s nesvobodami nejrůznějšího druhu založena společnost, jež se k vytvoření armády rozhodla, je na místě mít to povolání v úctě. Zejména proto, že jeho výkon je spojen s vysoce pravděpodobným rizikem ztráty života. Za nás. Za náš klid.

Vojáci předválečného Československa, byť doma z armádního svazku propuštění, neváhali a šli bojovat. Bojovali a umírali ve Francii, v Anglii, u Tobruku, na Dukle. Nebáli se smrti ani patosu, který slyšíme ve slovech

vlast a povinnost. Těm, kteří přežili, se po dlouhá desetiletí nedostalo patřičné úcty. K naší hanbě byli za svou odvahu a obětavost trestáni. Mnozí na hrdle.

Úcty se jim nedostává ani dnes. Místo aby-
chom 8. května vzpomněli jejich statečnosti, dáváme přednost zábavě. Smutné, řekl prezident. Možná i víc. Hanebná je ta lhotejnost a neúcta.

Co tam prý děláme?

Naši vojáci jsou opět ve válce. Daleko od svých i našich domovů. Náš klid a svobodu brání kdesi v Afghánistánu či v Iráku. Opět se vystavují nebezpečí. A opět jsou ranění, opět jsou padlí. Premiér Topolánek se do té válečné vřavy 8. května vydal, aby jim vyjádřil úctu. Těm, kteří se všemi riziky, že budou ranění či padnou, pokračují v obraně našeho klidu zde doma. Budiž za to pochválen.

Jistý zástupce šéfredaktora českých novin mu vyčetl prý nepatřičný patos. Kdy jindy a kde jinde bychom měli být patetičtí, ne-li tehdy, vyjadřujeme-li úctu a obdiv těm, kdo denně hledí smrti do očí a necouvou. To není od onoho redaktora jen pouhá přehlíživá lhotejnost. To je zlá insinuace.

To je neschopnost uvěřit, že někdo vůbec je schopen projevit úctu statečným a vážít si lidské odvahy.

Voják, příslušník české armády, padl v boji proti teroru. Daleko od vlasti. Podobně umírali daleko od svých vlastí ve válce za naši svobodu vojáci českoslovenští, britští, sovětské, američtí. Neznám případ, kdy by britští, sovětské či američtí politici proto volali po stažení svých vojsk z těch dalekých zemí, v nichž jejich vojáci nacházeli smrt.

Znám však české politiky, kteří tak činí. Co tam v těch dálavách, volá český politik, vlastně děláme? Kam nás to jacísi Američané či kdo vtáhli? V jaké to zbytečné a nás se nedotýkající válce ztrácejí čeští vojáci své životy? Vraťme je domů, žádá kapitulantsky poslanec a stínový ministr zahraničí za opoziční stranu. Hanebnost? Slabé slovo. Podlost je to. Zneužil smrti statečného vojáka k podlému záměru. Volá tak přece proto, že očekává sympatie lhotejných a zbabělých v naději, že ti ho zvolí, neboť on, kapitulant bez patosu, je neohroží povinností být statečnými.

Respekt 21/08

Svatá Trojice z Českých Budějovic
- torzo (1515-1520)

MÍT SVOU PALICI JE ZÁKLADEM PRO PŘEŽITÍ

Pavla Kováčová (1913) spoluzaložila v roce 1993 Sdružení židovských odbojářů a vojáků a byla dlouhá léta jeho předsedkyní. Nedávno přispěla do sborníku Židé v boji a odboji (Historický ústav, Praha 2007) a ve svých pětadevadesáti letech je stále činorodá. Židovská obec v Brně zahájila v úterý 6. května výstavu jejích výtvarných děl, na vernisáži si autorka sama hrála na klavír.

Vy jste se narodila v předvečer první světové války...

Já jsem se narodila v Krakově v rodině obchodníka Izáka Joachima Estreichera. Maminka Antonie byla rozená Gottreichová. Oba byli z horního Slezska z Oberschleisen. Od Katovic. Tatínek pocházel z chudé židovské rodiny, velmi pobožné. Patřili ke koheňům, tedy kněžskému stavu. Tím se pyšnil. On byl z devatenácti dětí. Byli chudí, že ani židle neměli. Když byly Velikonoce, tak si udělali stůl z prkýnek a místo židlí si nosili velké hrnce. Říkal, že se pak dívali kdo má jaký znamení na zadku, podle těch děr na hrncích.

Tatínek něco studoval?

On studoval hlavně život. Naučil se všecko sám. A byl ohromný počtář! Už jako desetiletý kluk sbíral drátky, čistil je a dělal z toho kolečka, chodil je prodávat na trh. Pak už měl obchod se šicími stroji, šil panenky a nakonec měl továrnu na panenky. Už ve dvaceti letech byl bohatý. Našetřil si hodně a vzal si dívku z bohaté měšťanské rodiny. Tak se dostal do střední vrstvy. Pak už byl z něj obchodník, a když vypukla válka, objednal si ze Švýcarska zboží, ale ono mu nepřišlo. Tak mu jel naproti a dojel až do Prahy. A tady zkejsnul.

A co rodina?

Nás táhnul za sebou. Maminku, vychovatelku, sestru Anču, celou rodinu. Chůva mě hrozně milovala a utekla se mnou, protože její vesnice byla na cestě, ten vlak tam zrovna stál, tak ona vylezla a myslela, že mě ukradne. Byla to stará panna, taková praštění a já ji tak milovala, víc než maminku! Tatínek musel zatáhnout za brzdu, zastavit vlak, vylézt a hledal mě po vesnici.

To bylo v roce 1914, to už byla válka....

Jo, tatínek chtěl pryč, i do Ameriky. Ale zůstal v Praze, protože tady našel svoje zboží. Tady se odvíšovalo, to byla ostuda. On byl elegantní a styděl se za to. Jenže oni odvíšovali každého, kdo přijel z ciziny, to bylo nařazení.

V Praze začal obchodovat?

Ano hned. Koupil si krám v Rámové ulici číslo čtyři, on byl ohromně čilý. Když pak chodili po válce lidi rabovat, to si pamatuju. Bylo mi pět let, čuměla jsem na to a přišla taková tlupa. Všecko ukrást, zabavit a sebrat,

to bylo takové lidové hnutí na keřasy. Jmenovalo se to Černá ruka. A přišli jiní zase a říkali, toho nechte! Ten byl hodnej, ten nám dával cukr za deset korun kilo! Tak mu nechali všecko. V Rámové jsme měli první krám a pak u Rozvařilů obchod. To bylo celé naše, tam jsme měli hračky a já jsem si tam hrála za výkladní skříní s panenkami.

Jak se u vás doma mluvilo?

Když jsem byla malinká, tak mluvili jidiš, německy, česky, polsky – polsky nejvíc. Proto umím všechny nadávky polsky. Mezi sebou mluvili jidiš, abychom my děti nic nevěděli. A ještě umím francouzsky a španělsky.

Jakou školu jste studovala?

Obchodní akademii v Resslovce a UMPRUM, obor kresba a karikatura. Tam jsem vlezla sama, moje maminka nechtěla, abych byla umělkyně. Já jsem byla pořád ve Francii, jak to šlo, tam byly nádherné věci v galériích. Tatínek mně jednou dal tisíc korun, tak to jsem tam byla měsíc!

Kde jste v Paříži přebývala?

Tam byl jeden pán, šlechtic, a on si říkal Pán z Hovna. Postavil krásnou budovu, zámek, a dole byla noclehárna pro chudé studenty z celé Evropy. Za dva franky jsme měli i sni-

letech. Nechtěla jsem jíst polívku s houbama. Maminka mě zavřela s tou polívkou a řekla, budeš tady sedět tak dlouho, až to sníš! Pánbůh se zlobí, když neposloucháš maminku. A já: Pánbůh mě nevidí, tady je strop. Maminka řekla: Pánbůh tě vidí skrz strop, co si myslíš, ty hloupá! – Ale nevidí! Tak maminka odešla, zavřela mě a já zůstala s tou polívkou a říkám: ale nevidíš mě, protože kdybys mě viděl, tak mi sem dáš kapesník! Tekla mi nudle z nosu. A smála jsem se. A hele, já tam měla najednou kapesník! Od té doby věřím v Boha. Jak je to možné, že jsem tam měla kapesník? Složený krásný kapesníček. Copak já měla nějaký složený kapesníček? Pak jsem říkala, byl tam Pánbůh, on mi dal kapesník. A oni si mysleli, že jsem cvok.

A jak to pokračovalo dál?

No a pak jsem už sháněla všecko, co mělo něco s Pánembohem společného. Šla jsem do katolické církve, dala jsem se pokřtít, všecko jsem vyváděla jako blbec. Byla jsem katolička, už jsem pořád jenom obracela oči vzhůru, všichni měli vztek, jak já byla pobožná. Katolička v židovské rodině! I všechny děti jsem dala pokřtít. No, ale pak jsem se předělala, když jsem viděla, co ti katolíci taky dovedou. Že jsou s Hitlerem a takhle.

Děti mi nadávají, že dělám teď takovou Židovku a přitom jsem je nechávala pokřtít. Říkají mi, že jsem bezcharakterní! To je hrozný, každou chvíli jsi něco jinýho! No jsem! Já za to nemůžu, když k něčemu dojdou, tak to udělám.

Jak jste se seznámila se svým mužem?

To byl kamarád mého bráchy. Chodili spolu na všelijaký voloviny, karty hráli. A brácha mu řekl, ne aby sis namlouval moji sestru! Tak jsme se namluvili. Vzali jsme se v roce třicet devět. Ve čtyřicátém už přišla Eva, potom v dvaadvacátém Petr. Pak Nataša, ta byla po válce.

On byl slovenský Žid, mluvil i maďarsky, učitel matematiky, dělal v těch vysokoškolských komisích, recenze učebnic a takové věci. Jeden čas byl nezaměstnaný a neměl do čeho píchnout, poněvadž ho vyhodili ze škol. Už ty Židy taky nechtěli a my jsme ještě měli obchod, tak můj brácha mu řekl, vždyť můžeš ještě k nám dělat účetnictví.

On byl takový ohromně chytrý, mazaný a neměl rád církve. Říkal, že to je vymyšlenina farářů, kteří dojí z lidí peníze. Ale uměl se přetvařovat, třeba získal falešné doklady. Na Slovensku to šlo. Šel na rybářský spolek, řekl, podívejte, já jsem ztratil rybářskou legitimaci, nevystavili byste mi novou? Ale jo beze všeho. Tak on jim dal datum, oni vůbec nechtěli žádný rodný list, nic, napsali mu rybářský lístek na jméno Pavel Kováč, poněvadž Kováčů je hodně, on se původně jmenoval Pál Weisz. S rybářským lístkem s rodným jménem Kováč Pavel z Velčic běžel potom

na obecní úřad a řekl, podívejte ztratil jsem legitimaci a mám jenom rybářský lístek. A oni na Slovensku mu beze všeho udělali občanský průkaz. Takto změnil identitu. A já potom taky.

Jak to bylo, když přišli Němci? Vy jste zůstali v Praze?

My jsme měli báječnou paní domovnicovou. Ona nás zachránila. Ty Židi jeden po druhém šli pryč a vždycky ta židovská obec je šla sbírat, když nenastoupili do transportu. I k nám přišli, ale naše domovnice, paní Růžena Pižlová, byla báječná, moje děti si hrály s jejími. Ona nás schovávala na půdě a ve sklepě. Skoro celou válku.

A co váš muž?

Odjel, ale vždycky se objevil. On byl výzvědná služba. Mazaný.

Pracoval proti Němcům?

Jo. Samozřejmě. A já taky. Roznášela jsem opisy, vzkazy z Londýna. Dávala mi je Božka Hálová-Smrkovská, to byla moje spolužačka, kamarádka, byla v Ústředním výboru KSČ, ale já to tehdy nevěděla. Chodila jsem pro ty papírky a roznášela je po bytech a po domech. Mně to ale bylo jedno, od koho jsou, hlavně že to bylo z Londýna a proti Němcům!

To byly takové zpravodaje, jak vítězí Rusové na frontě. Vozila jsem kočárek a holce je dala hezky pod prdelku. A strkala jsem to těm nejhorším potvorám. Ať vědí, že jsou poražení.

A to jste se nebála?

Ne já se nebojím. Já to dávala schválně těm největším sviním. Ti byli první.

Jenže pak jste dostala povolání do transportu.

Ano, ale odložili to, protože jsem byla v jiném stavu, a mezitím jsme utekli. Pavel říkal, utečeš na Silvestra, poněvadž oni nedávají pozor, ti ožralí gestapáci. On už někde dělal v ilegalitě a přišel si pro mě. Nesl dítě, jako že je vdovec, měl tyrolácký klobouček, štičtíčku na něm, dělal Němce a přitom neuměl ani slovo německy! Ale uměl ze sebe udělat gestapáka. Ten byl tak mazaný! Kde sehnal ty tyrolácké šaty, nevím. Sehnal mi taky papíry. Tady byly totiž holky z velko-statku, co sem povinně chodily dělat ze Slovenska, ale na Vánoce je pustili domů. A on si sednul na nádraží a koukal, kdo co kupuje a jedna holka chtěla lístek na Slovensko, do Bystřice. Mladá – patnáct, čtrnáct. On za ní šel a říká, chceš si vydělat? – Jo, kolik? – No, hodně ti dám! Hodně tisíc! Když mi půjčíš legitimaci. Já ti ji za týden dám. A ona řekla, ale co budu dělat, oni mě zavrou. – Ne, budeš v mém bytě, budeš tam čekat, tam je hodná domovnice, ta tě nechá. Tak ona tam opravdu vydržela schovaná. A byli tam prý i gestapáci. Ta paní Pižlová byla báječná. Obyčejná paní od Domažlic! Taková skvělá ženská. Zachránila tolik lidí!

Z Prahy jste jeli do Maďarska. Kde jste žili, než začalo povstání?

Pořád na maďarsko-slovenských hranicích u Lučence. Byli tam hodní lidi a schovávali nás. V chlívkách a tak. Akorát jeden, ten

nás udal, přišli pro mě Němci. Musela jsem do lučenského ghetta. I s dětmi. Tam jednou v noci přišel Pavel, v gestapáckým, esesáckým oblečení, stráže ho pustily, pušku měl, on byl drzý. Přišel a řekl, honem se obleč, popadni děti a jdeme. Ani se neotoč. Ne aby ses bála, hezky pojď za mnou. Oni jsou blbí. A skutečně, když viděli, že on jde v uniformě, vůbec si nás nevšimli, nechali nás projít a vypadli jsme z toho ghetta. Tak nás zachránil, protože oni potom všechny poslali do Osvětími. A třicet dva kluků zastřelili. V Lučenci to bylo hrozné.

Víte, kde se váš muž pohyboval celou tu dobu?

Nevím. On byl v lesích. Taky dělal s plukovníkem Jegorovem, který byl shozený z letadla od Rusů (začátek srpna 1944 – pozn. J.P.), aby tam dělal improvizované partyzánské skupiny. Můj muž byl jeho pravá ruka. Já už jsem potom pro ně taky jezdila, hlídala. Víc jsem nevěděla, ale mně to bylo fuk. Co mi řekl, to jsem dělala. Byl tam jeden, pan Matoušek, co měl vůz. Z Banské Štiavnice, bohatý měšťan, a on se dal k partyzánům. Měl vůz, koně, já to hlídala a on rozvázal po vesnicích pušky. To byl ohromný chlap. Po válce jsem ho nenašla. A taky tam byl jeden četník a ten mně přišel večer říct, že mě přijde ráno zatknout, abych utekla. Taky jsem ho hledala a nenašla. To byli hrdinové někteří. Vůbec se nebáli. Potom jsme byli v Mládzové. Tam jsme se dostali, když se evakovalo.

Před čím?

Před vším, před válkou, prostě všichni utíkali. Jedna služtička ze statku mě znala a říkala, pojďte k nám, u nás můžete přespat. Tam nás dali dohromady. Evě dali červené šatičky sametové, prostě vybavili nás. Na konci války jsem vážila asi třicet pět kilo. Vychrtlá, šaty jedny a pod tím nic, boty dohrbané, no my jsme vypadali. Ale holčička byla hezká, sametové šatičky, jak jí tam tenkrát udělali sbírku.

V Mládzové jsme pak byli u pana Mjadoka. On nás schovával. Brambory máte na poli. Přijďte do kuchyně, dáme vám sádlo. Všechno mi dali. Jo, tam byl taky jeden farář – říkali, on je hodný. Šla jsem za ním a on mi dal tisíc korun. Tak jsem si všechno koupila a panu Mjadokovi jsem taky něco dala. Bydleli jsme v takové kolibě, plesnivé, tam přespávali ti ovčáci a pak zase šli dál. Stará chalupa, opuštěná, sežraná plísni. I s dětmi.

Jak jste prožila osvobození, když přišli Rusové?

Jé, já je líbala! A voni: hu, gdě Germáni? Skočili k nám do chlíva, já byla zrovna v chlívě, gdě Germáni, gdě Germáni? To byli chlapi jak hora, my jsme jim líbali ruce, ale oni si nás nevšimli. Jójó, dobře dobře, nemáme čas. Byli ohromní ti Rusové, opravdu. Jeden přišel k nám a tam byl cukr, on tam hrábl, ham! A ostatní do kapsy a zase skočil a nic ho nezajímalo. Hodinky a cukr a zas utíkal, gdě Germán!

Jak jste zůstala dlouho v té oblasti?

Dlouho. Až v červenci jsme mohli do Prahy. Cesty nebyly. My jsme se dostali do Bratislavy, tam jsme se váleli na nádraží, několik dní jsme spali pod lavičkami. A ten můj vždycky někde zmizel a zase se objevil. On byl ohromný. V Praze jsme zjistili, že všichni jsou mrtví. Tatínka prý zabili v Krakově, maminku v Rize. To mi přišli říct ti, co byli s ní. Tatínka, toho viděl jeho synovec, který ho zakopával. Říkal: v Krakově v ghettu mi ho zastřelili, strejčka, a já jsem musel zakopat ty mrtvolky. Tak jsem se zachránil, že jsem zakopával mrtvolky. Byla to hrozná tragédie. A my jsme zůstali takovýhle vandráci. Ještěže jsme to přežili.

Vrátili jste se do rodného domu?

No, v Podskalské jsme měli dům, ale samozřejmě zabraný od nějakého....., to už jsme nedostali nic zpátky.

A vaše sestra?

Ta skončila asi v Osvětími v plynu. Šla brzy do transportu. Ona byla hodná. Vždycky všechno dělala tak poctivě, neskrývala se. Já jsem byla mrcha, já jsem se všude schovávala. Ona vždycky poslouchala maminku, tatínka. Já ne. Nikdy nikoho. Nejlepší je neposlušat. Musíte mít svou palici. To se nedá nic dělat. Tuhle na dvojce v noci jsem poslouchala nějakého amerického filosofa a říkal to báječně. Lidi, nic nemáte než mozek. A tam máte všechno, i sebezáchranu. Všecko. Ale musíte přemýšlet.

Vy to máte potvrzené sama svým životem.

Vy taky ne? Já myslím, že každý! Ale ne každý to chce vědět nebo není vyspělý duševně.

Nebo nese třeba takovou zátěž z minulosti, že neumí překonat ty různé strachy.

To je od rodičů většinou. Tytyty, to nesmíš! A to je nejhorší. Dítě nesmí mít strach, vůbec. No tak já jsem byla mrcha dítě. Já jsem ani Pánaboha....

Ale nakonec jste ho našla On k vám přišel.

Přišel! Je ohromný! Já se pořád modlím. Rozbřesk může být, jedině jestli Pánbůh chce, aby byl. To já vím z židovské Tóry. Tam stojí, že Pánbůh je, ale ty nepátrej dál, to není tvoje věc. To je učení staré tři tisíce let. Tak to mi řekl asi Pánbůh, že se to nedozvím. Fakt nevím, co to je Pánbůh. Jak vypadá, jestli je jako člověk, možná že ne, že vypadá jinak, třeba je to něco jiného, třeba je jako meloun. Já nevím. Haha. No, snad mi za to nenatluče. On vypadá, jak chce, co je nám do toho. Říká, že se nemáme pít, tak se nepídím. On nemusí vypadat, když nechce. Ale musí nás slyšet, že ho uznáváme, že se modlíme. Židi jsou mazaný, vyzráli na to, už tři tisíce let se modlíme. Pořád. Syn Petr je v Americe, tam to dělají poctivě, každou chvíli mně volá: řekni Evě, že jsem zaplatil Minjan (společenství modlitebníků – pozn.) a že se za nás modlí třikrát denně. Ať je klidná. Nic se jí nestane. Tak já se za vás taky budu modlit a vám se taky nic nestane. Děkuji a také za rozhovor.

Jiří Plocek Literární noviny 5.5. 2008-05-25

AKTUALITY

Poprvé ke Stolu Páně - slavnost dětí 3. tříd v orlickém kostele 8. června v 10. 15 hod.

Společnost F. V. HEKA,

Město Letohrad ve spolupráci s Kulturním centrem Letohrad,

Římskokatolickou farností Letohrad, Městem Jablonné nad Orlicí a Obcí D. Dobrouč za finanční pomoci Pardubického kraje a Nadace Život umělce pořádá 19. ročník

MEZINÁRODNÍHO HUDEBNÍHO FESTIVALU LETOHRAD 2008

**pátek 6.6. ve 20 h. - kostel na Orlici
KONCERT V PŘEDVEČER ZAHÁJENÍ**
Kocianovo kvarteto (ČR)
Andreo Castaldo (Itálie) – varhany
vstupné: 80,- Kč, slevy 50 Kč

**sobota 7.6. v 19.30 h. – zámecká terasa
Slavnostní zahájení festivalu**
předání ceny města, příjezd F. V. Heka, předání ceny Grand Prix, vstup zdarma

**sobota 7.6. ve 20 h. – zámecká terasa
ZAHAJOVACÍ OPERNÍ GALAPŘEDSTAVENÍ G. Verdi – opera NABUCCO**
scénické provedení, sólisté, sbor, balet a orchestr Divadla F. X. Šaldy v Liberci
vstup zdarma - veřejná sbírka na opravu varhan v kostele sv. Václava
Představení bude ozvučeno, jeviště bude zastřešeno

neděle 8.6. v 19 h. - evang. Kostel v Horní Čermné
VARHANNÍ koncert
Roland Muhr (SRN) – varhany
vstupné: 50 Kč, slevy 30 Kč

pátek 13.6. ve 20 hod. – kostel sv. Bartoloměje, v Jablonném n. Orli.
varhanní A SBOROVÝ koncert
Podorlický dětský pěvecký sbor (ČR)
Carlo Tunesi (Itálie) – varhany
vstupné: 50 Kč, slevy 30 Kč

sobota 14.6. ve 20 h. - kostel sv. Mikuláše, v Dolní Dobrouči
SBOROVÝ A varhanní koncert
Pěvecký sbor Familia Cantorum (ČR)
Carlo Tunesi (Itálie) – varhany
vstupné: 50 Kč, slevy 30 Kč

neděle 15.6. v 15 h.:
1. část - kostel sv. Václava v Letohradě
2. část - zámecké arkády
ZÁVĚREČNÝ KONCERT
Královéhradecký dětský sbor Jitro (ČR)
vstupné: 80 Kč, slevy 50 Kč

rezervace vstupenek - Kulturní centrum,
Václavské nám. Letohrad,
www.mhf.letohrad.cz

MEZINÁRODNÍ HUDEBNÍ FESTIVAL - LETOHRAD 2008

V pátek 6. června bude zahájen 19. ročník MHF - Letohrad 2008. První koncert nás zavede do nově opravených prostor kostela Nanebevzetí Panny Marie v Letohradě - Orlicí. Nenechte si ujít jedinečnou příležitost vidět tento opravený kostel a slyšet v něm v jedinečné akustice naše přední smyčcové kvarteto a vynikajícího italského varhaníka. Hlavním lákadlem festivalu jistě bude především provedení opery Nabucco od G. Verdiho, které se uskuteční v sobotu 7. června od 20 hodin na zámecké terase v Letohradě. Představí se sólisté, sbor a orchestr Divadla F. X. Šaldy z Liberce. Provedení bude ozvučeno a po loňských zkušenostech s rozměry počasí bude letos zastřešeno pódium. V rámci oslav města bude na toto představení vstup zdarma. Při tomto a také při dalších festivalových koncertech se uskuteční stejně jako v loňském roce sbírka na opravu varhan v letohradském kostele sv. Václava. Dále následují festivalové koncerty v Horní Čermné, Jablonném nad Orlicí a v Dolní Dobrouči. Na letohradská pódia se pak festival vrátí při závěrečném koncertě, kde vystoupí jeden z nejlepších dětských sborů světa současnosti - Královéhradecký dětský sbor Jitro (15. 6. 2008 kostel sv. Václava v Letohradě).
Přijměte srdečné pozvání na tuto jedinečnou kulturní událost!
František Vaniček

AKCE V CENTRU DĚTSKÝ DEN

„CESTA DO PRAVĚKU“

14.6. od 14 h. (14 – 15 hod. prezentace)
Pro všechny rodiče a děti (i nejmenší).
Děti navštíví zajímavé kouty pravěkého světa, kde na ně budou čekat pravěcí obyvatelé se zábavným úkolem. V cíli je pro děti nachystaná odměna a připraven program na zahradě a táborák s opékáním buřtů (buřty s sebou). Startovné 20 Kč. *V případě hodné nepříznivého počasí se akce ruší!*

BESEDA NA SOCIÁLNÍ TÉMATIKU 17.6. od 17 h.

přijďte si zodpovědět otázky, na které jste nemohli najít odpověď. Témata, která se mohou probírat: mateřská dovolená, rodičovská dovolená a s tím související věci jako pracovní právo, dávky a výživné. Na Vaše dotazy budou odpovídat pracovníci Občanské poradny v Ústí nad Orlicí.

O LETNÍCH PRÁZDNINÁCH BUDE MC ZAVŘENO. ZNOVU SE OTEVŘE 15.9.2008

V LÉTĚ BUDE PRO DĚTI OPĚT PŘÍ- MĚSTSKÝ TÁBOR!

kontakty: tel: 731 402 336, 465 622 201,
e-mail podstreichou@seznam.cz
www.uo.caritas.cz

AKCE V NZDM STREET

V červnu se celým programem Streetu prolíná téma JDI DO KLUBU. Formou her a besed na toto téma s klienty a úpravou klubu, chceme dát prostor k vyjádření se a sebe-realizaci...

Ženy a drogy, drogy a ženy

- úterý 3.6. od 16.30 h.
Projekce dokumentárního filmu od Heleny Třeštíkové (28 min.) Dokument přibližuje osudy několika dívek a žen užívajících drogy a předkládá pestrou směs jejich rozličných příběhů a zkušeností, typických pro uživatelské drogy. **Akce pouze pro klienty klubu.**

Ženská obřízka - čtvrtek 19.6. od 16.30 h.
Přednáška nabízí reálný pohled na odlišnou kulturu a zvyky např. afrických zemí. Spojením s obrázkovým materiálem, projekcí filmu a prostorem pro případné dotazy, chceme docílit zvýšení povědomí o této problematice. **Akce pouze pro klienty klubu.**

Turnaj v kulečnicku - úterý 24.6. od 15 h.
Pro velké ohlasy na tuto akci přicházíme s opakováním. Zveme všechny kulečnickové nadšence ať přijdou vyzkoušet svůj um a přesnou trefu. **Akce pouze pro klienty klubu.**

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Street v centru Pod střechou

Taušlova 714, Letohrad, www.uo.caritas.cz,
tel. 465 622 201, 731 402 336
pondělí 14 až 20 h.
úterý 14 až 20 h.
středa individuální schůzky
čtvrtek 14 až 20 h
pátek 14 až 18

Poděkování

Díky Vám se v neděli 18. května vybralo na lavice do orlického kostela 26.305 Kč.

ORLICKÝ KOSTEL JE OPRAVEN

V neděli 8. června budeme v opraveném orlickém kostele poprvé slavit bohoslužbu. Ještě nebude všechno jak si přejeme. Na nové lavice si počkáme do září. Ještě je třeba vyrobit stupeň pod oltář a pořídit sezení pro kněze a asistenci. Ale to vše nám nebrání slavit bohoslužbu. Zatím nemáme pověšené obrazy křížové cesty. Nedostali jsme grant na jejich restaurování pro letošní rok. Požádáme o příspěvek znovu, ale pozveme památkáře, ať posoudí, zda máme obrazy zatím zavěsit – jejich rámy jsou ve špatném stavu. Budeme si užívat krásu architektonického prostoru a postupně jej dozdobíme. Goblén za oltářem je zapůjčen, necháme si utkat goblén nový – na míru.
Díky Pateru Františku Karlovi a následující už čtyřicetileté - tradici má bohoslužba na Orlicí jedinečnou atmosféru. Těším se, že si vyzkoušíme, zda nám nové uspořádání okolo oltáře napomůže k ještě větší blízkosti. /v

ZÁPIS Z FARNÍ RADY 21. KVĚTNA

1. Pan farář informoval FR o těžkostech se získáváním peněz (na opravy kostelů, restaurování obrazů,...) a o náročném jednání s památkáři. Nám jde o život v kostele, památkářům o „muzeum“.
2. Dosloužilo zabezpečovací zařízení kostela na Orlici, budeme muset pořídit nové. Cena bude asi 30.000 Kč.
3. Dokončuje se ozvučení orlic. kostela.
4. 6. 6. 2008 bude v kostele na Orlici koncert. Do doby, než budou vyrobené nové lavice, se bude sedět na židlích. Židle zajistí Vladimír Tomek a Štefan Čanda.
5. Na nové lavice máme 900.000 Kč. Podle odhadu bude nová lavice stát kolem 25.000 Kč. Do doby, než bude dost peněz na jejich pořízení, budou probíhat sbírky. Je možné, aby si i jednotlivé rodiny lavici „koupili“.
6. Farní rada vybrala z několika nabídek nejvýhodnější - firmu pana Pavla Tacla. Tato firma je zárukou kvality.
7. Několik lidí připomíná, že řada lidí - i starších - nezdraví. Je třeba o tom mluvit.
8. V neděli 8. června půjdou děti ze 3. tříd poprvé k Večeři Páně.
9. V sobotu 31. května bude vikariátní pouť. Zatím není nikdo nahlášen.
10. 7. června bude v Potštejně celodiecézní akce pro prarodiče a vnoučata.
11. Starosta Letohradu požádal, jestli by se nemohla příští rok posunout Kopečková pouť o týden dřív, aby nebyla ve stejnou dobu jako pouť v Potštejně. FR se změnou data poutě nesouhlasí, pouť se koná ke svátku sv. Jana Nepomuckého. Mnoho lidí o Janu Nepomuckého nic neví. Jsme cizinci ve vlastní kultuře. Příští rok se pokusíme návštěvníky poutě informovat.
12. FR odhlasovala a odsouhlasila uspořádání nových lavic v orlickém kostele.
13. V Mistrovicích u kostela se staví nový dům. Nebyl dodržen stavební plán, dům „stíní“ kostel. Mistrovičtí o tom budou jednat a řešit to.
14. Pan farář navštívil trapistický klášter v Novém Dvoře u Plzně a byl jím nadšen. Naplánujeme tam někdy výlet.
15. Příště se sejde FR 18. 6. v 19 na faře.

zapsala: Marcela Náhliková

Lásku, úctu a věrnost si slíbili

- 17.5. Jiří Štorman a Marie Zachová
- 24.5. Miroslav Lux a Lucie Nováková
- 31.5. Jiří Frydrych
a slečna Veronika Taclová

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme dětem i dospělým, kteří před poutí uklízeli kapli a ambity na Kopečku. Díky Vám se v neděli 18. května vybralo na lavice do orlického kostela 26.305 Kč.

SLOVA, KTERÁ PLATÍ JINAK

Každý, kdo alespoň trochu sleduje světové dění, si toho musel všimnout: Dnešní doba je v mnohém dobou omluv. Ne snad že by lidé začali být najednou zvlášť ohleduplní, sebekritičtí, zpytující svědomí. Omluvy, které mám na mysli, jsou omluvami takřkajíc státními. V různých jazycích se jich dočkal například Izrael – za vyvražďování evropských Židů během druhé světové války. Četné omluvy jsme mohli slyšet také z úst nejrůznějších církevních činitelů, kteří se veřejně káli za dávná přikopí způsobená jinověrcům.. Australané adresovali omluvu domorodcům své země za vše zlé, čeho se od nich původní obyvatelé dočkali během kolonizace. Podobně se Američané omlouvali Indiánům za své nepravosti v době osidlování. Nejnověji americký stát Virginie vyslovil omluvu za otroctví. Takové omluvy následují desítky a stovky let poté, co došlo ke zločinům, za něž jsou vysloveny. Omlouvají se ti, kdo neublížili těm, kdo utrpení svého lidu už většinou znají jen z vyprávění a svědectví předků. Ta omluvná gesta mají svou symbolickou hodnotu, ale pokáním nejsou. To by musela přijít mnohem dřív a nesmělo by také zůstat jen u pečlivě vážených slov. Buďme však vděční i za ně. Jsou země, které se k omluvě neod-

hodlají, protože jejich politici jsou pořád přesvědčeni, že není proč se omlouvat – anebo si spočítají, že by jim takové gesto u voličů neprošlo. Turecko se tak v dohledné době sotva omluví Arménům za genocidu v minulém století, stejně jako se Japonsko neobráčí k Číně se slovy pokory za zvěrstva z druhé světové války.

Člověk by řekl, že omluvy se je možno občas dočkat jen za dvou podmínek. Za prvé: Pro toho, kdo tak činí nesmí z omluvy vyplývat nic dalšího. Za druhé: Je třeba se vyslovit k záležitosti velmi staré, takové, která už nikoho moc nezajímá. Takový závěr posiluje i zkušenost s omluvami v domácím politickém prostředí. Veřejní činitelé se za svá slova a činy neomlouvají, i když by přechoasto měli, protože ta či ona jejich kauza je nepřijemně aktuální, a navíc, jak jsou přesvědčeni, řeknou-li A, někdo by od nich mohl chtít i B. Kdo jednou připustí, že chybil, jako by v našich krajích příznak otcovraždu. Omluva není aktem očistným, ale přesvědčujícím: pro jednoho vítězství, pro druhého prohru.

Na rozdíl od mezistátních přiznání lítosti nad někdejší zlem se proto omluvy domácí až na čestné výjimky nevyslovují, ale vymáhají soudně. Omluva ztratila svou moc coby příležitost k novému, lepšímu vztahu, ale stala se zbraní v politickém střetu. *Leo Pavlát*

MYSLETE NA CHORÁL, MALOVĚRNÍ!

„Podívejte se ještě na chrámovou loď a u vchodu si všimněte křtitelnice,“ prohlásila usměvavá delegátka a již bez úsměvu dodala: „Až si vše prohlédnete, nezdržujte se, prosím a spěchejte na autobus. Na zbytek Florencie budeme mít už jen dvě hodiny!“ Čím jsem starší, tím méně toužím po tomto stylu cestování. Bavilo mě to těsně po převratu, kdy se zase otevřely hranice a každý chtěl rychle „něco vidět“. Ta doba pominula, ale poznávat je třeba stále. Ovšem pomalu a do hloubky, se zamyšlením a snahou konfrontovat to, co vidíme, s námi samými a s dneškem. I proto jsem se již popatnácté vydala na tradiční letní Ekumenické setkání s biblí a uměním. Tentokrát se uskutečnilo v Novém Městě na Moravě a jednou z jeho náplní byl výlet do Jimramova.

V tomto poklidném, starobylém městečku na rozhraní Čech a Moravy stojí kostel se zvláštní historií. Když osvěcený syn Marie Terezie císař Josef II. vydal v roce 1781 toleranční patent, poddaní se mohli přihlásit i k jinému než římskokatolickému vyznání. Přestože nevěděli, zda tolerance bude opravdu dodržována, řada jimramovských patentu využila, a tak se ve městě začal budovat nový evangelický kostel. Aby stoupenci helvetského či augšpurského vyznání, stručně protestanti či evangelíci, příliš nekonkurovali nadále privilegovanému katolickému náboženství, jejich kostel nesměl mít věž a vchod z hlavní ulice. Evangelíci nařízení respektovali, a měli se tak kde scházet. Kato-

líci je tolerovali.

Za dalších sto let již směl mít evangelický kostel i svou vlastní věž a dobré vztahy mezi katolíky a evangelíky v Jimramově vyvrcholily tím, že se složili na společný zvon. Když se od té doby v Jimramově zvonilo, všichni šli do kostela, ale každý do toho svého. O dalších sto let později evangelický kostel při generální rekonstrukci vyhořel. Křesťané zvláště za komunistického režimu drželi při sobě a výsledkem této sounáležitosti byla sbírka, kterou uspořádali společným dílem evangelíci i katolíci. Do roka byl kostel opět v provozu. Dnes by to šlo jistě pomaleji. Právě v Jimramově jsem si uvědomila, jak jsou úsměvné naše současné obavy z islámu. Strachujeme se o svou víru, o svou kulturu. Ale co je to proti minulosti! Naši víru a kulturu vždy něco ohrožovalo, ale vždy se také našel dostatečný počet lidí přesvědčených o tom, že se musí zachovat. Kdyby ale lidé nevyznávali žádné hodnoty, zřejmě by to nebylo tak jednoduché. Kostel v Jimramově je toho dokladem.

Budou-li ovšem kostely jen duchaprázdnými památkami pro turisty, pak se nikdo nebude starat o to, zda tu či onde zastíňuje kostelní věž minaret. Nebude už možné mluvit o ohrožení víry a kultury Evropy, protože té již nebude. Při pohledu na kostel v Jimramově a jeho historii i při pomyšlení na obavy některých z nás jsem si vzpomněla na Hala-sovy verše: „Kůň bronzový, kůň Václavův/ se včera v noci třás/ a kníže kopí potěžkal/ Myslete na chorál/ Malověrní / Myslete na chorál!“ *Jiřina Šíková*

NÁPRAVU ZLOČINCE ZARUČIT NEMOHU

Slavomil Hubálek (1947) vystudoval psychologii na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracoval na sexuologickém oddělení Psychiatrické léčebny v Horních Beřkovicích, v Sexuologickém ústavu UK jako tajemník a tiskový mluvčí Ministerstva zdravotnictví. Nyní vlastní soukromou firmu zabývající se psychologickým a personalistickým poradenstvím. Je soudním znalcem v oboru klinické psychologie a sexuologie, přednáší psychologii na Fakultě sociálních věd UK.

Zabýváte se problematikou viny a svědomí.

Otázka svědomí musí zajímat každého psychologa, mě obzvláště začala zajímat v době, kdy jsem se zabýval psychoterapií sexuálními deviací. Sledovali jsme tehdy, v čem se od sebe odlišují pacienti, kteří recidivují, od těch, kteří sice spáchali sexuální delikt, nicméně již nezrecidivovali. A velmi rychle jsme přišli na to, že jednou z hlavních charakteristik recidivujících deviantů bylo jejich odmítání a bagatelizace viny.

Naopak ti, kteří se zadaptovali a další trestnou činnost již nepáchali, byli schopni v rámci psychoterapie problematiku viny otevřít, přiznat a nahlédnout. Vytěsňená vina tedy fungovala jako jeden z hlavních faktorů recidivy.

Možná hlouběji než psychologie a filosofie se otázce svědomí věnuje teologie.

Ano, samozřejmě, zejména morální teologie. Je ovšem zajímavé, že o svědomí nemluví Ježíš ani starozákonní tradice, ta mluví o srdci, o hlasu Boha v nás. Až apoštol Pavel přináší tradici svědomí jakožto vnitřního hlasu, který je odleskem božího hlasu v nás. Navazuje na řeckou tradici, nejlépe vyjádřenou Sókratovým konceptem varujícího vnitřního hlasu-daimonion.

Co se stalo špatně, že někteří lidé odmítají přiznat vinu?

Většina kriminálních osob pochází z dysfunkčních rodin s chybějícím či těžce selhávajícím otcem, a občas i selhávající matkou. To jsou silné rizikové faktory, které mohou vést jak k různým typům psychopatického, delikventního, tak i třeba sexuálně deviantního parafilního chování.

A hodnotová orientace v takových rodinách?

Nesmírně důležité jsou též hodnoty nukleární rodiny. Musíme si uvědomit, že utváření hodnotové orientace je u dítěte permanentní proces a základní dílnou, kde se morální hodnocení, svědomí, vytváří, je stůl, kolem něhož se rodina setkává. Je hrozně důležité, aby se rodina byla schopná alespoň jednou denně sejit. Děti by měly poznat, že rodiče zajímá, co dělají, že je zajímají jejich problé-

my a hodnoty. A zároveň se zde děti setkávají s tím, že se rodiče starají, pracují, vydělávají a jsou zodpovědní.

Jako soudní znalec řešíte často otázku resocializace. Poznáte, zda se zločinec může napravit?

Soudce se mě občas ptá: „Můžete mi, pane znalče zaručit, že už to obžalovaný nikdy neudělá?“ A já na takovou otázku odpovídám: „To nemohu ani u sebe ani u vás, natož u pana obžalovaného, trestán je po osmnácté.“ Někteří se strašně naštvou, co si to dovoluji. Ale já něco takového samozřejmě zaručit nemohu. A navzdory veškeré snaze o nápravnou a resocializační funkci trestu si musíme přiznat, že existují lidé, u nichž je pro společnost lépe, že jsou zavřeni. Nezapomeňme, že když nějakého darebáka zavírají, tak to obvykle bývá za zlomek toho, co napáchal. Protože latentní kriminalita je větší než odhalená. Pachatel vám po čase řekne: „To jsem si vzal s gusem ty samošky, hlavně že

jim ušly ty čtyři benzinky.“ Co do výchovného smyslu trestu jsem tedy velmi skeptický. Na druhou stranu vím, že ve věznicích u nás pracuje několik kněží, kterým se podaří pár lidí v podstatě zachránit, například páter František Lízna – to je frajer! Ale psychologové jsou zde prakticky bez úspěchu.

A čím si to vysvětlujete?

Myslím, že to není v oboru a v technikách, ale v osobnosti a jejím nasazení a nadání, zde je výjimečně na místě mluvit o charizmatu, kdy silný vztah k silné osobnosti může způsobit změnu.

Co kromě selhávajícího svědomí by patřilo do profilu pachatele závažné trestné činnosti?

U 70% pachatelů je nápadný disharmonický vývoj osobnosti, selhávání morálky už ve starším školním věku. V anamnézách takových lidí jsou dvojky i trojky z chování,

krádeže, podvody, útoky z domova, neschopnost vytvořit partnerský vztah, odpor k práci, nesebekritičnost, tedy disocialita. Ale v naší společnosti, která prošla za poslední století dvěma diktaturami, je problematika svědomí mnohem složitější a není to jen problém kriminální subpopulace.

Zkuste to konkretizovat.

K mým mnohaletým psychoterapeutickým zkušenostem a zážitkům mám ještě jeden silný, občanský zážitek. Po revoluci jsem byl dva roky tajemníkem ministra zdravotnictví. V té době vyšlo nařízení lustračního zákona, že kdo z vedoucích pracovníků nepředloží negativní lustrační osvědčení, tedy kdo byl agentem StB, musí opustit vedoucí funkci. Ministerstvo zdravotnictví v té době řídilo 200 takzvaných přímo řízených organizací, tedy fakultních nemocnic, psychiatrických léčeben, velkých zdravotnických zařízení a výzkumných ústavů. Z těch dvou set ředitelů jich 20 toto kritérium nesplnilo a já měl na starost s nimi provést rozhovor. Mám tedy zkušenost s dvaceti dlouhými, mnohahodinovými pohovory s bývalými spolupracovníky StB. Byl to pro mě po zkušenostech s devianty a delikventy zajímavý zážitek, protože ty hovory byly z určitého hlediska všechny stejné.

Všichni přišli předčasně, v nejlepším oblečení, a všichni se mnou nejdříve chtěli mluvit „soukromě“, všichni byli nesmírně uctiví. Všichni také používali téměř stejné formulace, z nichž nejčastější bylo: věřte mi, mám absolutně čisté svědomí. Od té doby mám na termín „absolutně čisté svědomí“ alergii. Všichni též říkali: „Nikdy jsem nikomu neublížil. Ať mi někdo dokáže, komu jsem ublížil. Říkal jsem jim jen to, co už věděli. Měl jsem jen svůj obor hrozně rád a potřeboval jsem – ne kvůli sobě, ale kvůli svým pacientům – jezdit na západ pro nové poznatky. A měl jsem staré nemocné rodiče, mladou manželku a malé děti. Dělal jsem to jen kvůli dětem, aby se dostaly na školy...“

Ani jeden svou vinu neuznal?

Jeden jediný z těch dvaceti. Uznal svoji vinu a velmi zkroušeně mi přiznal: „Já jsem se mnohokrát v životě zachoval jako svině. A teď toho strašně lituju.“ S tím člověkem jsem dodneška schopen se setkat. Legrační je, že všichni ostatní, když mě potkají, tak mi ani neodpoví na pozdrav.

A přitom se jim vlastně nic nestalo, dokonce si skoro všichni finančně velmi polepšili. Otázka viny a vyrovnávání se s minulostí tak není zajímavá pouze na individuální úrovni, ale též na úrovni národů, společnosti. U Němců je to vyrovnávání se s nacistickou minulostí a u nás s minulostí komunistickou. Myslím si, že by bylo velmi vhodné rozpoutat o tom mezi psychology diskusi: o svě-

domí a selhání jednotlivce i skupiny. V naší společnosti o tom již hovoří jen historici, vznikl Ústav pro studium totalitních režimů, psychologové však mlčí. Neměli by. Chtěl bych tímto kolegy vyzvat k diskusi.

Proč psychologové mlčí?

Otázka viny je v české společnosti tradičně vytěšňovaným tématem. I například otázka kolaborace s Němci byla řešena divně. Kolaborovala tak velká část populace, že to společnost v 45. roce vyřešila s pomocí několika obětivých beránků typu dvou tří slavných hereček a Vlasty Buriana. Řeklo se, že tyto kolaborovali, tečka. Ale že Národní divadlo při projevech věrnosti Říši obsazovali skoro stejní lidé, kteří jej obsazovali i při anti-chartě... Je to těžké v zemi, kde kolaboraci masy řešily tím, že komunisté vyhráli v roce 1946 volby a komunistickou stranou prošlo postupně 8 milionů lidí. Pro mě bylo například po převratu jedním z nejdramatičtějších překvapení, když jsem zjistil, že romský tábor v Letech organizovala česká protektorátní policie, takže se na holocaustu podíleli i Češi. To se podařilo utajit.

Lze nějak společnost vychovat?

Nikdy se to nesmí vzdát. Já bych byl rád, kdyby se přestalo mlčet, aby se o tom alespoň mluvilo a diskutovalo. Schopnost rozpoznat dobro od zla osvobozuje. Věřím na mírné zlepšování, na zásadní změnu lidské přirozenosti moc nevěřím. Podívejte se, většina lidí i dnes na těch několik stovek disidentů – včetně našeho současného prezidenta – pohlížejí se shovívavým úsměvem, jako že si zbytečně dělali nepříjemnosti.

Vytěšňování viny je problematické, ale přebujelé svědomí na druhé straně také není zdravé...

Ano, na individuální úrovni je přebujelé svědomí záležitostí psychogenních depresí, obsedantních a nutkavých neuróz a nejruznějších rigidních nadž, ale naše společnost jako celek tím rozhodně netrpí. Můžeme mluvit též o korupci, námezdných vraždách mezi podnikateli, tunelování, respektive rozkrádání republiky v 90. letech, kdy k tomu velká část občanů přistupuje jako k nutnému průvodnímu jevu transformace. Ale žádné vraždění a rozkrádání nutné samozřejmě nebylo.

Celkově považuji za velmi důležité, aby téma svědomí nebylo v naší společnosti vytěšňováno a vysmíváno. I když se nemusíme držet zrovna tohoto pojmu. Když mluvíme o hodnotové orientaci, vnitřním řádu, slušnosti či zodpovědnosti, mluvíme o tom samém. Vatikán nedávno vydal nový přehled moderních nepravostí, kde jsou uvedeny i drogy, genetické pokusy a hlavně znečišťování ovzduší a sociální nespravedlnost, okrádání chudých. To prohlášení považuji za dobrý čin. A psychologie by rozhodně neměla opouštět koncepci hodnot, i při vědomí, že téma vyrovnávání se s minulostí je zneužitelné, dle přísloví, že po bitvách jsou zbabělci nejlepší při dobývání rukojmí.

Psychologie dnes – květen 2008

JEŽIBABA

Oh, třesky, plesky! To známe, děvenko, to známe. Slzy a sliby. Já se nesmiluju, marně se namáháš.

A neříkej mi stařenko, ani drahá babičko, když si stejně myslíš, že jsem stará čarodějnice. Mám ráda přesné pojmy. Jsem stará, ohyzdná, nějaké čáry taky svedu, tak jaké okolky. Já ti nenaletím na podkuřování, já nepěstuji kult osobnosti.

A neřkuje!

Bylas v třinácté komnatě a basta. To nezapřeš.

Varovala jsem tě včas. Řekla jsem ti, nevstupuj tam, budeš litovat. Teď tě musím v něco proměnit. Co bys řekla stonožce?

Nevřískaj prosím tě! Bylas někdy stonožkou?

Ne, tak co! Utrí si nos, promluvíme si docela klidně, já nenávidím scény. Nemůžeš si na nic stěžovat. Zacházela jsem s tebou laskavě, jídla dosyta, v práci ses nepřetrhla, platila jsem tě královsky.

Já vím, že tě ten třináctý klíč zrovna páčil v kapse.

Ačkoli mělas dvanáct komnat jako nějaká hraběnka, všude křesla, čaloun, hedvábí, věčně ses ohlížela po té třinácté. Je to tak vzdycky. Ještě žádná před tebou neodolala.

Už tři sta let si lámu hlavu, co vás, lidi, k těm zavovězeným dveřím tak láká. Jestli mě to doveďte vysvětlit, tak ti odpustím.

Nedoveďte, co?

Přestaň lomít rukama! Když se ti nelíbí stonožka, mohu tě proměnit v lýkožrouta. Mně je to jedno. Ale na tvém místě bych dala přednost stonožce.

Nemysli si, že mě to nějak zvlášť těší. Zvykla jsem si na tebe, jsi zapracovaná síla. Co když teď dostanu nějakého cumplocha?

Nikolí. To nemohu udělat. Jde o zásadu. Překročilas zakázaný práh? Překročila.

Neříkej, že toho lituješ, není to pravda. Ty jenom lituješ, že jsem tě přistihla.

Že jsi v té komnatě stejně nic neviděla, jen starý sud pobitý železem, to je jiná věc. Tak co? Chceš být stonožkou nebo lýkožroutem?

Jen zas nezačinej. Co? Jediné přání? Dobrá, splním ti jediné přání, doposud mě o to prosila každá. Nemusíš mi je ani říkat, já je dobře znám. Chceš vědět, co v tom starém, železném pobitém sudě je.

Květa Legátová

Foto: Anežka Švecová

DĚTI SI HRAJÍ OPRAVDU

Když někdo dělá něco, co ho nebaví, obvykle se to pozná. U dětí i dospělých. Děti si většinou hrají opravdu – se zaujetím. (Někdy si hrají jenom „jako“, ale často opravdu, stejně jako my, dospělí, pracujeme opravdu, ale často jenom „jako“). Tak si děti hrají na opravdové chlapy – indiány, piráty, vojáky – a na opravdové ženské – maminky, prodavačky, tanečnice... Ideálem dětství není politik (to až později), ale popelář. Opravdový chlap, který musí mít odvahu k rychlé jízdě na pofiderním stupátku, sílu uzvednout stovky popelnic denně, odvahu utkat se s myšmi a potkany, odvahu vynášet po lidech ty fúry nevábného smetí... Kluci obvykle chtějí být popelářem, až budou velcí, a nejinak tomu bylo i u nás. Když jsme jako malí pozorovali z balkonu popeláře vyvázející z hospody odvedle šest popelnic, byla to vždy pastva pro oči. Tak dlouho mohli pozorovat ten stroj! Jednou tam stáli obzvlášť dlouho – to jeden z popelářů po odklopení víka popelnice našel tam stolní kalendář s barevnými obrázky hor. Nejmiň pět minut si ten kalendář zálibně prohlížel a pak jej vsunul pod bundu. Moc jsem mu jeho úlovek přála, protože něco takového učiní člověka šťastným.

Popeláři jsou různí – tohle byl intelektuál, protože měl oči jen pro svůj kalendář – ale nejlepší jsou máváci. Na ty čekáme každou středu. Ke středě patří mávání, stejně jako ke čtvrtku cvičení nebo k večeru čištění zubů. Když se nemává, něco pak chybí. Jednou se dokonce stala taková neobvyklá věc: všichni tři – dva závozníci a řidič, který vystoupil z kabiny – se postavili do řady před auto a mávali dvouleté holčičce za oknem. Ona se smála a oni taky. Byl to pohádkový obrázek... A jednou šla ta holčička s maminkou po venku a mávala projíždějícím popelářům. Byli to mladí kluci a drželi se vzadu na stupátku jako klišťata. Jeden z nich mával, druhý ne. A ten, co mával, naléhal na svého druha: „Mávej, vole!“ a tak začal mávat taky. Mávání prostě patří k popelářům, mašinfírům nebo autobusákům, ke všem těm opravdovým chlapům, co jezdí s nějakým pořádným strojem.

A teď, co napsat nakonec? Tak třeba tohle:

1. Správní chlapi mávají dětem.

2. Moje kamarádka, ke které jezdí ti samí popeláři jako k nám, je považuje za bandu šlendriánů, a já nemám důvod jí nevěřit. Prostě má jiné zkušenosti. A teď si z toho vyberte...!?

/M

RODINA

KAŽDÉ MANŽELSTVÍ MÁ SVÉ TABU

Málokdo ví, že John Cleese kromě účinkování v Monthly Python vydal jako spoluautor dvě knihy zaměřené na psychologii – „Rodina a jak v ní žít naživu“ a „Život a jak v něm žít naživu“. Připravil též přes desítku filmů o komunikaci a lidských vztazích určenou pro firemní vzdělávání.

Každá rodina má své tabu

Ve skupině zhruba čtyřiceti lidí poproste, aby členové vytvořili dvojice a druhého do páru hledali tak, aby mohl zaplnit volné místo u nich v rodině. Jakmile se dvojice najdou, požádejte je, aby začaly diskutovat o tom, co mohou mít jejich rodiny nebo jejich výchova společného. Jakmile jsou dvojice s tématem hotovy, navrhněte, aby dvojice zformovaly čtveřice opět se stejným zadáním – aby se nově našli členové hodili do vaší rodiny. Poté se opět čtveřice začne dobírat počáteční otázky: co mají všichni v rodině společného? Možná tušíte, jaký je výsledek. Dvojice i čtveřice vždy najdou přesvědčivě silnou podobnost. Například v tom, že jeden z rodičů jim od malička chyběl, vyrůstali v silně autoritativní výchově nebo naopak byli svými rodiči velmi rozmazlováni.

Co cvičení ukazuje? Všichni, kteří projdou, si začínají uvědomovat, kolik signálů o sobě navenek vysíláme. Z gest, oblečení, pohybu, celého našeho chování prozrazujeme mnoho o našem zázemí v naší rodině. Tyto informace druzí nevědomky přijímají, a pokud jsou v souladu s jejich zázemím a přistoupí k tomu další šťastné okolnosti, jako třeba vyhovující zevnějšek či odpovídající společenský status, mohou se lidé zamilovat. Jejich společná rodina pak pokračuje v opakování rodinné kultury z rodin předešlých.

V čem jsou rodiny z psychologického hlediska specifické, je způsob jak zacházejí s emocemi. Téměř žádná rodina nedovoluje projevit všechny emoce, které přirozeně u dětí vznikají. Naopak ve většině rodin se vytěšňuje ze života například vztek („Nikdy jsme se kvůli ničemu nehádali.“) smutek („Hodně děti jsou vždy veselé.“) nebo třeba zářlivost („Nepotřebujeme se s nikým srovnávat.“) Vytěšňování emocí je pro rodinu náročné – na tento proces a jeho racionalizaci se musí vydat hodně energie. Je též nezdravé pro její členy, kteří se nenaučí s emocí pracovat. K vytěšnění emoce může dojít i na základě traumatu: pokud si třeba dítě spojí své projevy vzteku s následným pobytem matky v nemocnici. Konečně vytěšnění není nikdy dokonalé a občas se stane, že se nahromaděná emoce dostane ven. Pokud u vás v rodině například nebylo dovoleno mít vztek, může se stát, že najednou při nějaké situaci naprosto nekontrolovaně „vyletíte“. Ve své rodině jste se totiž se vztekem nenaučili zacházet. V tom překvapivém výbuchu pak najednou

budete mít pocit, že jste se setkali s něčím, co nejste vy. K tomu, abyste se takovým situacím vyhlí, vám pomůže právě strategie hledání partnera se stejným tabu.

Kdo se bojí Virginie Wolfové

Na základě těchto charakteristik rozděluje Robert Skynner tři druhy manželství: šťastné a ideální manželství je takové, kde manželé jsou velmi tolerantní k tomu, co jejich partner vytěšňuje. Oba manželé jsou připraveni se navzájem do své tabu zóny podívat, i když to může znamenat, že jejich vztah projde neklidným obdobím. Na druhé straně spektra jsou pak páry, kde toho manželé hodně vytěšňují a absolutně odmítají připustit, že je s nimi něco v nepořádku. Jsou velmi citliví vůči jakékoli kritice nebo zmínce o svých možných nedostacích. Jako příklad tohoto manželství uvádějí autoři ukázkou ze hry Kdo se bojí Virginie Wolfové? od Edvarda Albeeho. George a Marta, hlavní postavy této hry, jsou oba extrémně zranitelní. Oba dva v sobě mají velikou, až dětinskou touhu po ocenění a lásce. Oba ale tuto touhu vytěšňují, úplně jí zapírají a dokonce si jí nejsou vědomi. Možná se do této situace dostali díky tomu, že jejich touha po lásce nikdy nebyla pořádně naplněna, a proto je jejich dětská část neustále frustrovaná, rozzlobená nebo sebelitující. Vztek u nich vždy roste až do té doby, dokud rozlícené děcko v nich nevyveze ze svého vytěšnění. Proto George a Marta tráví půlku svého života infantilním haštefením.

George: Já si vždy dávám do svého drinku led a pak ho klidně vypiju. Nevím, proč ty ten led musíš pořád žvýkat?... Jak nějaký kokršpaněl! Ještě si zlomíš své velké zuby.

Marta: No a co, jsou to moje zuby.

George: No, příznějme si, že jen některé jsou pořádné a zdravé.

Marta: Ale alespoň mám více zubů než ty!

George: Ha, ha. Jen o dva.

Marta: O dva je víc než dost!

Je to smutný příběh, protože ani jeden díky svému hněvu nedostane lásku, po které touží. Svou potřebu a touhu po lásce vytěšňují tak dokonale, že si o ni nikdy neřeknou.

Někde mezi manželstvím George a Marty a ideálními páry jsou manželství, ve kterých jsou partneři celkem šťastní a mají vyrovnaný a stabilní vztah. Příliš se ale nestarají o to, co mají vytěšněno, spíše naopak se snaží jeden druhého krýt, aby nemusel svou Pandořinu skříňku vytahovat. Proto se cítí v manželství bezpečně, ale platí za to velkou cenu – nikdy se ve svém vývoji nedostanou dále. K nim patří i manželství v domečku pro panenky.

V domečku pro panenky

Hra Henrika Ibsena posloužila autorům jako inspirace pro popsání dalšího typu manželství. Co se v domečku pro panenky odehrává? Muž i žena zde hrají velmi stereotypní role. On působí jako silný, schopný, dospělý až rodičovský typ. Ona je křehká, citlivá žena, které je třeba pomáhat. Ve svém chování

je dětinská a závislá na okolí. Tento model funguje do okamžiku, kdy manžel onemocní a žena se o něj musí postarat. Vše praktické zvládne sama zařídít (neschopnost byla jen součástí její hry!), ale pointa spočívá v tom, že ona před svým manželem dobrovolně skrývá, co všechno během jeho nemoci musela udělat a co obětovat. On nesmí nikdy pocítit, jak je na ní závislý (neboť by ho to mohlo stát jeho životní roli). V podstatě jsou oba na sobě emocionálně závislí, ale on o své závislosti neví.

Jak dojde ke vzniku takovýchto rolí? Zřejmě bylo manželovi odmala vtoukáno, že je muž, a proto musí být silný a samostatný a musel příliš rychle dospět. Potlačil své dětské potřeby a touhu po tom, aby se o něj někdo staral, místo aby z nich mohl postupně vyrůst. Proto je v něm usidlené stále nespokojené dítě, které potřebuje lásku a pozornost – nemůže to ale přiznat. Proto také zřejmě onemocní. Protože je nemocný i velký a silný muž, tak se o něj musí okolí starat a pečovat o něj. Nemocí tedy získá vše, co potřebuje, aniž by musel přiznat, oč mu ve skutečnosti jde.

A co manželka v tomto svazku? Odmala byla učena, že ženy mají být především příjemné a milé. Je jí dovoleno být spontánní, citová, může se před mužem rozplakat. Hovoří o věcech kolem ní více na emocionální rovině. Také se ale od dětství učí z jednání svého okolí, že v žádném případě nemá být agresivní ani asertivní. Lidé v jejím okolí by se cítili neadekvátně. Ona proto v podstatě vytěšňuje dospělé chování – svou silnější a dospělou stránku, své schopnosti. Pokud vyjadřuje nějakou svou agresivitu, sílu nebo vlastní potřeby, tak vždy v maskované podobě. Pokud vůči manželovi má agresivní pocity, tak se to může projevit například v destruktivních fantaziích – dává je najevo například přehnanými obavami, že muž měl nehodu.

Jak se tyto dva lidé dali dohromady? Když se potkali, zjistili, že k sobě pasují jako dva dílky puzzle. Na vědomé úrovni ona představuje ženu, kterou je on naučen obdivovat, a on je muž, kterého její rodina schvaluje. Zároveň na nevědomé úrovni se děje skvělý výměnný obchod. Ona nese za oba dva dětinskost a on zase dospělost. Díky tomu jim jejich vytěšněné části dělají menší problémy a pár funguje možná lépe, než kdyby byli každý sám.

Jak z toho ven?

Jak se vymanit ze svých rolí, jak změnit to, co jsme se naučili v původní rodině? Doporučovanou cestou psychoanalyticky orientovaného Skynnera je uvědomování si vytěšněných částí sebe sama. I když, jak v knize přiznává, se to každému podaří jen v určité míře a některým párům. Třeba jako Martě a Georgeovi v Albeeho hře – se to nepovede nikdy. Největší pokroky mohou udělat manželství uprostřed spektra.

Vytahování věcí zpoza záclony je jednak bolestivé a jednak ho lidé zpočátku vnímají jako cestu špatným směrem – jdou přeci

NÁŠ ROZHOVOR

Anežka Švecová studuje v Pardubicích sociální antropologii se zaměřením na studium kultur. V rámci studia uskutečnila terénní výzkum na Slovensku v romských osadách Rudňany, Bystrany, Letanovce a Rychnava, kde se zajímala o život a náboženství tamních obyvatel.

V čem je romská religiozita jiná nebo zajímavá?

Religiozita Romů je synkretická – spojuje různé prvky, např. lidové pověřivé představy s vlivem katolické církve. Romové věří v Boha, ale obvykle nechodí do kostela. Jako důvod uvádějí, že se tam od nich bílí odtahují, že je tam neradi vidí, že jim v kostele sice ruku podají, ale před kostelem je pomlouvají. Fakticky jsou Romové z církevního společenství vyloučeni, a vytváří si v osadách vlastní svěbytnou religiozitu, která má katolický základ, smíšený s takzvanými magickými prvky. Věří např. v milostnou magii, prokletí, očarování, velký důraz kládou na sny a věří v „mule“ – navštěvování mrtvých, o čemž koluje spousta historek... Také se říká, že některé religiózní prvky si Romové přinesli z pravlasti (Indie) a další si přivlastnili při svém dlouhém putování do Evropy. Postupně jsou tyto prvky modifikovány dle vyznání majoritního obyvatelstva v dané oblasti.

Jak se v jejich náboženství projevují katolické prvky?

Romové v sobě mají přirozený velký respekt před Bohem a silné morální zásady. Boží trest je pro ně morální hrozbou, protože věří, že kdo provede něco zlého, dojde Boží odplaty ještě za svého života. Velká je také víra v panenku Marii a motilību. Tradičním katolickým rituálům přikládají velkou důležitost – hlavně křtu a pohřbu. Podle jejich víry se křtem dítě zbaví možného vlivu zlých sil a pohřeb je důležitý proto, aby se duše mrtvého nevracela zpátky jako „mulo“. Kněz je vykonavatelem těchto rituálů, proto je pro ně důležitý. Bohužel, na Slovensku se s Romy nepracuje. Kněží by s nimi mohli více pracovat, protože jsou pro ně autoritou. To se ale neděje – na Slovensku je daleko víc než u nás zakořeněná nenávist a netolerance k Romům.

Jak prakticky probíhají třeba bohoslužby, když do kostela nechodí?

V současné době působí v romských osadách v okolí Spišské Nové Vsi jedna z letničních (protestantských) církví – Křesťanská mezinárodní misie a má tam velké úspěchy.

proti hodnotám, ve kterých byli vychováni! Podvědomě se bojí vyčlenění z rodiny, proto je většinou potřeba psycholog či psychiatr, který by jim s tím pomohl. Mnohá manželství po odkrytí schovaných částí však dále nevydržela.

Psychologie dnes – říjen 2007

Pastor je Rom, vypráví jim o Bohu, společně si čtou z Bible, pastor jim říká, jak se mají chovat, aby nehrěšili. Bohoslužby probíhají způsobem blízkým Romům – při bohoslužbě se tančí a zpívá. Díky působení misie se osada pak dělí na ty, kteří konvertovali k tomuto způsobu víry, a na ty, kteří se drží zpátky. Dochází zde k určitému rozporu mezi oběma skupinami. Pastor třeba říká, ať se zbaví všech svatých obrázků, ke kterým se modlí a na které přísahají, že to je modloslužba. To se samozřejmě těm konzervativnějším nelíbí, protože věří, že jim tyto obrázky přináší štěstí.

Poznala jsi život v romských osadách opravdu zblízka, bydlela jsi s nimi v „chýšce“. Jak tě přijali?

Přijali mě rychle a velice vřele. Sama nevím, jak bych se tvářila, kdyby u mě zazvonil Rom, že jde ke mně na návštěvu... U nich jsme byli vždy vítáni a pohoštění, a nebyla v tom přetvářka. Lidem moc záleží na tom, aby se u nich host cítil dobře. Velké plus je, když člověk umí romsky – pak to berou tak, že přichází člověk, který o ně má zájem.

Jak se v osadě žije? Zvenčí můžeme mít dojem, že romská osada je změt' bez řádu a pravidel...

Ano, vypadá to tak, ale komunita v osadě má spousta pravidel – jakéhosi přirozeného vředu (Vajdu), uvnitř panuje hodně pravidel, pro nás (neromy) leckdy těžko pochopitelných. Základní jednotkou osady jsou rodiny, mezi nimiž také panují určité zákonitosti. Například osada je rozdělena na rituálně čistou část a rituálně nečistou (nečistý je např. člověk, který jí psy) a obyvatelé těchto částí se mezi sebou vzájemně nestýkají. V osadách je také velká míra sociální kontroly – tzn. když někdo udělá něco nekalého, hned se o tom ví a tento člověk je poté do jisté míry zdiskreditován v rámci osady.

Už předškolní děti mají jakousi mateřskou školkou, kde se učí slovensky. Co se týče alkoholu, prý se hodně změnilo díky působení pastora, který jim říká, že pít alkohol je hřích. Situace je však v jednotlivých osadách odlišná.

A co násilí?

Časté bývají fyzické potyčky mezi rodinami kvůli lichvě. Zaznamenali jsme i domácí násilí, ale to se bere tak trochu jako hra. Když si žena dovolí víc, než je zvykem, očekává se, že chlapovi se to nebude líbit a dá svou nelibost najevo, a to proto, že má svou ženu rád a záleží mu na ní. Je to pro ně jakýsi pro-

jev přízně – v jejich pojetí má být správný chlap žárlivý (i to má ale svou míru), protože svou ženu miluje.

Další obrázek spojený s Romy je černobílá fotografie polonahých bosých dětí, pobíhající venku za každého počasí...

Romské děti jsou otužilejší, protože v chýšce nemají moc teplo a jejich život se odjakživa odehrává spíše venku. Ty fotky nahatých dětí, to je ale do jisté míry mylný obraz zvenčí, který se stále předává dál. Realita je trochu jiná. V osadě se obvykle najde rodina, jejíž děti pobíhají venku nahaté, ale ostatní o nich říkají: „To není dobrá rodina, děti chodí špinavé, nahaté...“ I když v osadě je velmi chudo, většina dětí chodí přiměřeně oblečených a čistých... Maminky byly vděčné za každý kousek prádla, který jsme jim přivezli...

Romy také často vnímáme jako někoho, komu se nechce pracovat, a raději pobírá sociální dávky...

Na Slovensku je obecně vysoká nezaměstnanost, takže i kdyby chtěli, práci těžko seženou. Vždy, když přijedeme do osady, ptají se nás, zda jim seženeme práci. Spousta z nich teď jezdí pracovat do Anglie, což je naprosto neuvěřitelné, protože většina z nich nevyšla za hranice osady, neví ani, kde je Brno, natož Anglie, a oni tam jedou za prací! Stále více Romů se stěhuje za prací do Bratislavy. Problém je, že obvykle pracují načerno, aby nepřišli o sociální dávky, nebo že je nechce nikdo zaměstnat, protože jsou Romové. Takže oni třeba měsíc dělají na černo v Bratislavě, pak jim za to dají pětistovku, kterou projedou cestou domů, a nemají zase nic. Je to smutné, ale takhle to tam funguje. I když dělají legálně třeba pro obecní úřad, dostanou za to velmi málo peněz, z kterých musí živit rodinu.

S tím souvisí i problém se dřevem. Ve svých chýškách topí dřevem, ale jejich přístup k palivu je komplikovaný. Buď si dřevo koupí za 5.000,- což je pro ně neúnosně vysoká cena, nebo jdou na dřevo do lesa. Ovšem legálně na dřevo do lesa nesmějí, protože to mají od Slovenských lesů zakázáno, takže chodí potají, a když je chytí policajti, jdou do vězení. Každý třetí chlap ve vesnici je ve vězení kvůli dřevu. Policajti je chodí kontrolovat až 5x denně, jestli nejsou v lese na dřevě.

Většina českých Romů byla za války zabita v koncentračních táborech a nyní u nás žijí převážně slovenští Romové, kteří sem přišli za prací. Jaké vidíš příčiny jejich kriminality nebo problémů s drogami, které jsou v některých oblastech velmi vysoké?

Pro Romy byly po válce Čechy vysněná země – žije si tady jako gádžo, dostane práci a byt, ve kterém je záchod, sprcha... O tom se jim na Slovensku v chýšce ani nezdálo. Svou úlohu také sehrál komunistický režim, díky němuž byli v roce 1965 tito nově přichozí Romové nedobrovolně „rovnoměrně rozptylováni“. V důsledku toho se zprěthaly

důležité rodinné vazby k širší rodině, vytratil se vnitřní morální řád. Romové skončili naskládání v panelácích, vedle Romů, se kterými by jinak v životě nepromluvíli (protože jsou mezi sebou velmi přísně rozdělení), byli prakticky vykořeněni. Za velmi krátkou dobu se úplně otočil jejich životní způsob. Z toho důvodu pak lehkou sklouznou k nějakému úniku v podobě drog nebo alkoholu. Nedivím se, že Romové ve městech mají takové problémy...

Je to obecný úkaz, že když nějaká etnická skupina nabyde vyšší materiální úroveň, stanou se z nich jiní lidé, ztratí některé své zvyky, typickou kulturu, rodové vazby? Zjednodušeně řečeno: jakmile jakékoliv původní obyvatelstvo nastěhuje do paneláků a začnou nakupovat v supermarketech, je to konec jejich tradice?

Všechny tradiční národy mají představu, že západní člověk - když je na vrcholu blahobytu - musí být zákonitě šťastný. A oni si samozřejmě také chtějí žít dobře a mít peníze - být šťastní. Je pravda, že často je kultura udržována slabou sociální úrovní. Jen díky tomu třeba Romové mluví ještě romsky. Je smutné, že díky vlivu naší západní civilizace mizí u spousty společností mnoho ryzího a krásného. Na druhou stranu to je i naše „bílá“ snaha - aby domorodci zůstali tak, jak jsou - izolovaní, nedotčení moderní civilizací, což je nesmysl, protože oni mají taky právo na to, mít se dobře. A bylo by paradoxní, kdybychom chtěli udržovat romské tradice, když oni sami si je udržovat nechťejí.

Po celou dobu, kdy spolu mluvíme, uvažujeme v kategoriích „oni“ a „my“. Buďme upřímní - ani romský holocaust pro nás neznamená tolik, jako židovský holocaust (alespoň se nedá srovnat jejich publicita). To vše vypovídá o dvou vymezených, rozdělených, nepochopených světech...

Nikdo z nás - ani ti, kteří v dětství zažili nějaké posměváčky - nikdy v životě nezažil tak intenzivní pocit vydělenosti jako oni. Kamkoli přijdou, vidí, že jsou jiní, že na ně divně koukáme... Jejich pocit nepřijetí je velmi hluboko zakořeněný. Když mi telefonuje pán, u kterého jsem na Slovensku v osadě bydlela, stále se omlouvá, ať se na něj nezlobím, a přitom já jsem ráda, že volá! Vždy mě vřele pohostil a vyšel vstříc a stejně mi do telefonu říká, když se loučí: „A nezlob se na mě...“ Asi to říká automaticky. Sami Romové totiž nemají vědomí své hodnoty, a proto chtějí být jako bílí lidé. My bílí bychom mohli říct: „Proč by nemohli být bílí?“ Mohli bychom na ně koukat se stejností, ne s odlišností, a když se sami nepřikloní k romství, přiznat jim bílý status, nevydělovat je. To je také trochu paradox všech organizací, které s Romy pracují a dělají pro ně jis-

tě mnoho užitečného. Snaží se jim přiznat jejich práva, podporovat jejich tradice, ukázat jejich vlastní hodnotu, ale na druhé straně už tím, že říkají: „To jsou Romové a jejich zvyky,“ je řadí do „škatulky“ Romů.

Co nám Romové mohou dát, kdybychom si je víc připustili k tělu?

Vysokou míru sociální inteligence. Oni dokáží spoustu věcí vycítit a využit podle toho, jak člověka pozorují. Stačí málo a oni naprosto přesně vědí, o co jde. A takto fungují ve skupině. I když nám postupně připadalo, že o nich už něco víme a rozumíme jim, díky této jejich neverbální komunikaci jsme si tam připadali stále jak sloni v porcelánu.

Má vůbec tzv. romská otázka nějakou oboustranně přijatelnou řešení?

Čím víc do problému vidím, tím méně vím, jak by se to dalo udělat. Je to složité a žádné plošné řešení mě nenapadá. Spousta projektů je výborných a má smysl (hlavně terénní práce), ale je to běh na dlouhou trať. Bílé většině by se líbilo, kdyby se Romové přizpůsobili, Romové si zase představují, že se přizpůsobovat nebudou. Ty světy jsou odlišné a cesta k vzájemnému přínosu pomalá... Myslím, že nejdůležitější je snaha o vzájemné porozumění a přijetí. A východisko také v rovnocenném vztahu. Ne posuzování našima povýšenými očima. Bůh má také všechny lidi stejně rád... A koneckonců, ta kulturní rozmanitost je také jeho dílo...

Jaké máš další plány?

Pokračovat ve studiu, prohloubit svůj výzkum, hlavně působení výše zmiňovaného letničního hnutí mně přijde zajímavé. A dál se uvidí...

Děkujeme za rozhovor.

M

Pozn. k romskému holocaustu v Čechách:

V r. 1939 vydáno nařízení o trvalém usazení kočujících osob a jejich soupis (cca 7000 kočovníků).

1940 - otevření kárných pracovních táborů v Letech u Písku a Hodoninu u Kunštátu. Panovaly zde děsivé hygienické podmínky, tábory byly přeplněné, nebyl zde dostatek vody, šířily se nemoci.

R. 1942 výnos R. Heydricha o „potírání cikánského zlořádu“, což v praxi znamenalo soupis všech (nejen kočovních) Romů a postupné deportace do pracovních táborů, odkud byli

r. 1943 - 1944 deportováni do „cikánského tábora“ v Osvětimi. Z celkového počtu českých a moravských Romů přežilo 2. sv. války asi 500 Romů. V ostatních zemích, které okupovali Němci, situace probíhala podobně (pracovní tábory a následně Osvětim), na Slovensku byla situace trochu jiná. Romové měli omezený pohyb, byly zde pracovní tábory, gardisté střídali Romy, byly vypalovány celé osady, ale jako celek Romové na Sloven-

sku přežili.

Celkový počet romských obětí 2. sv. války je cca půl milionu lidí.

K přípravě na bohoslužby o nedělích a svátcích

neděle 1.6. 9. v mezidobí

sbírka na potřeby diecéze

7.15 h. Letohrad Dt 11,26-28
8.45 h. Lukavice Ž 31
10.15 h. Letohrad Ř 3,21-25.28
Mt 7,21-27

sobota 7.6. 19 h. Lukavice

neděle 8.6. 10. v mezidobí

slavnost dětí: poprvé u Stolu Páně

7.15 h. Letohrad Oz 6,3b-9
8.45 h. Mistrovice Ž 50
10.15 h. Orlice Ř 4,18-25
Mt 9,9-13

sobota 14.6. 19 h. Mistrovice

neděle 15.6. 11. v mezidobí

sbírka na lavice do orlického kostela

7.15 h. Letohrad Ex 19,2-6a
8.45 h. Lukavice Ž 100
10.15 h. Orlice Ř 5,6-11
Mt 9,36-10,8

sobota 21.6. 19 h. Lukavice

neděle 22.6. 12. v mezidobí

7.15 h. Letohrad Jer 20,10-13
8.45 h. Mistrovice Ž 69
10.15 h. Orlice Ř 5,12-15
Mt 20,26-33

úterý Slavnost Narození sv. Jana Křtitele

sobota 28.6. 19 h. Lukavice

neděle 29.6. Slavnost sv. Petra a Pavla

v Mistrovicích pouťní slavnost

7.15 h. Letohrad Sk 11,1-11
8.45 h. Mistrovice Ž 34
10.15 h. Orlice 2 Tim 4,6-8.17-18
Mt 16,13-19

sobota 5.7. 19 h. Mistrovice

Slavnost sv. Cyrila a Metoděje

neděle 6.7. 14. v mezidobí

7.15 h. Letohrad Zach 9,9-10
8.45 h. Lukavice Ž 145
10.15 h. Orlice Ř 8,9.11-13
Mt 11,25-30

sobota 12.7. 19 h. Mistrovice

neděle 13.7. 15. v mezidobí

7.15 h. Letohrad Iz 55,10-11
8.45 h. Lukavice Ž 65
10.15 h. Orlice Ř 8,18-23
Mt 13,1-23

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Václavské náměstí 57, 561 51 Letohrad • Redakce: Iva Marková, Miloslava Šejvlová, Václav Vacek, jazyková úprava Jana Kalousková, e-mail: ivamarkova@tiscali.cz • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz

Registřákové č. MK ČR E 12797 • Sazba: JPG, Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741